



УДК 339.564(477:430)

EXPORT POTENTIAL OF UKRAINE AND ITS IMPLEMENTATION IN TRADE AND ECONOMIC RELATIONS WITH GERMANY

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ У ТОРГОВЕЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ З НІМЕЧЧИНОЮ

Atamanchuk Z. / Атаманчук З. А.*Ph.D. in Economics, Assoc. prof. / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-6139-1653

Nosaluk N. / Носалюк Н.*Master's Student / студент СО «Мазістр»**Vasyl' Stus Donetsk National University,**Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia**Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця*

Анотація. У статті узагальнено основні підходи до розкриття змісту категорії «експортний потенціал» та наведено відповідні визначення, що пропонуються вітчизняними науковцями. Досліджено стан експортного потенціалу України на сучасному етапі. З'ясовано фактори, що сприяли успішному його розвитку в минулому, а також виявлено проблеми його підвищення у воєнний час. Розглянуто перелік країн, що є основними торговельними партнерами України. Досліджено структуру експорту товарів України в інші країни світу, в тому числі, у Німеччину, обсяг експорту товарів України в порівнянні з експортом до країн Європейського Союзу та Німеччини, загальні обсяги експорту та імпорту товарів України до Німеччини. Запропоновано перспективні шляхи збільшення експортного потенціалу України у торговельно-економічних відносинах з Німеччиною. Доведено, що можливості економічного співробітництва обох держав далеко не вичерпані, проте існує значна різниця в рівнях розвитку цих економік. Стверджується, що Україна має значний потенціал для забезпечення свого поступу та становлення як економічно міцної держави на міжнародній арені.

Ключові слова: експортний потенціал, експорт, зовнішня торгівля, торговельно-економічні відносини, Україна, Німеччина.

Актуальність дослідження. Експорт є вагомим складовим елементом успішної діяльності країни на міжнародному рівні. Дослідження експортного потенціалу та визначення його рівня допоможе в обґрунтуванні майбутнього вектору розвитку економіки. Варто зазначити, що ефективне використання експортного потенціалу розширює можливості держави та дозволяє досягати запланованих змін. Сьогодні в Україні спостерігається складна ситуація, викликана війною, і, як наслідок, відносно низькою часткою міжнародних інвестицій, економічними та соціальними проблемами. Розуміння особливостей та методів використання експортного потенціалу допоможе великій кількості підприємств визначити, чи правильно вони використовують свої потужності та як можна робити це з більшою ефективністю. Усі вище перелічені фактори підтверджують



актуальність даної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання експортної діяльності та експортного потенціалу України активно досліджується українськими науковцями. Зокрема, Мазаракі А. обґрунтовано інституційні засади підтримки експорту вітчизняних товаровиробників. Праці Шарова О. присвячені аналізу зовнішньоекономічної дипломатії як засобу здійснення зовнішньоекономічної політики держави. Дугінець Г., Чернишов О. досліджували організаційні та правові засади інституційної підтримки експорту в Україні. Іванов С. приділив увагу вивченню інституційного механізму регулювання експортної діяльності України в умовах воєнного стану. Білоусовою О. напрацьовано проблеми фіскальної підтримки зовнішньоекономічної діяльності України у довоєнний та воєнний періоди, Ставицькою А. визначено можливості реалізації експортного потенціалу України на світовому ринку й запропоновано шляхи оптимізації зовнішньої торгівлі, а оцінку особливостей українських зовнішньоторговельних відносин у контексті інтеграційних спрямувань здійснено Шляховою Я. Безпосередньо аналізу зовнішньоторговельних відносин України та Німеччини присвячено публікації Богородицької Г., Ілясова Ю., Романченко В., Попович О., Петренко І. та інших.

Метою статті є дослідити стан експортного потенціалу України на сучасному етапі та запропонувати перспективні шляхи його збільшення у торговельно-економічних відносинах між Україною та Німеччиною.

Виходячи з визначеної мети, основне завдання наукової статті полягає у проведенні аналізу сучасного стану експортного потенціалу України у торговельно-економічних відносинах з Німеччиною в умовах сьогодення, з'ясування факторів, що сприяли успішному його розвитку в минулому, а також виявлення проблем його поступу у воєнний час.

Виклад основного матеріалу. Сучасні процеси інтернаціоналізації світового економічного розвитку не обходять і Україну, котра поступово входить в систему міжнародних економічних відносин. Зовнішньоекономічна діяльність – це одна з найбільш важливих та невід’ємних сфер економічної діяльності.



Базою зовнішньоекономічної діяльності держави є її зовнішня торгівля, основними формами якої виступають експорт та імпорт.

Експортний потенціал є найважливішою характеристикою економічної потужності будь-якої країни, в тому числі й України, виступає однією зі складових економічного потенціалу, яка забезпечує, на відміну від інших складових (виробничого, трудового, природного, фінансового, інформаційного потенціалу) не процес виробництва, а процес споживання, тобто процес реалізації продукції на зовнішніх ринках країн.

Відсутність єдиного розуміння експортного потенціалу дало змогу виділити декілька підходів до розкриття його змісту, серед яких основними є: системний, ресурсний, процесний, ринковий та інші підходи.

У табл. 1.1 узагальнено основні підходи до розкриття змісту категорії «експортний потенціал» та наведено відповідні визначення, що пропонуються вітчизняними науковцями.

Таблиця 1 – Підходи до тлумачення поняття «експортний потенціал» держави

Автор	Визначення поняття
	Ресурсний підхід
Бестужева С.В. [1]	Спроможність країни виробляти із залученням різних факторів, включаючи досягнення науково-технічного прогресу та реалізовувати/надавати на зовнішньому ринку конкурентоспроможні товари/послуги
Байрак В.М. [2]	Сукупний обсяг накопичених країною ресурсів, які можуть бути задіяні для досягнення максимально можливих обсягів задоволення попиту на зовнішніх ринках у перспективі за їх оптимального використання
	Системний підхід
Калюжна Н.Г. [3]	Комплексна характеристика економіки країни, що включає ресурсний, промисловий, фінансовий, організаційно-технічний, інноваційний, кадровий, науковий, інфраструктурний, збутовий та інші потенціали
Лаврів І.М. [4]	Сукупність галузей народного господарства, що складаються з певної кількості зовнішньоорієнтованих бізнес-структур, здатних виробляти конкурентоспроможну продукцію для збуту на зовнішньому ринку в певний момент часу
	Результативний підхід
Манів З.О. [5]	Визначається загальним обсягом товарів та послуг, що можуть бути вироблені економікою країни та реалізовані з максимальною вигодою на світовому ринку
	Ринковий підхід
Мельник Т.О. [6]	Самостійна підсистема зовнішньоекономічної діяльності країни, місією якої є забезпечення конкурентних переваг національної продукції, послуг та збільшення їх присутності на ринках зарубіжних країн

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6]



Отже, експортний потенціал – це частина економічного потенціалу країни в аспекті якої формується можливість виробництва експортоорієнтованої продукції.

Сучасний стан зовнішньої торгівлі в Україні та вибір напрямів її реалізації залежить від соціально-економічного стану національної економіки в цілому та від зовнішньоекономічної політики, яка проводиться урядом країни.

На рис. 1 представлено перелік країн, що є основними торговельними партнерами України, обсяги товарообороту з якими в 2023 р. були найбільшими.

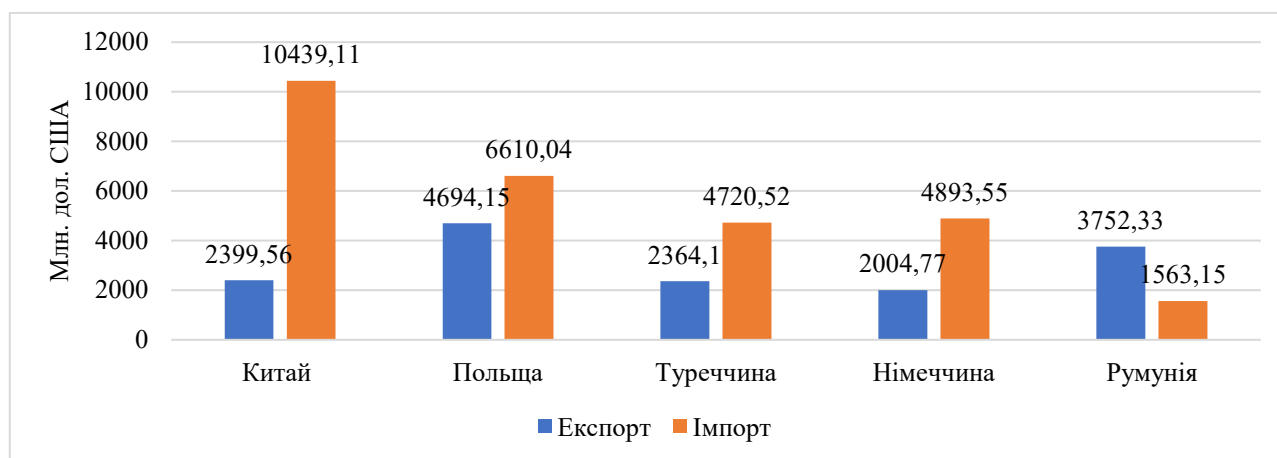


Рисунок 1 – Питома вага країн-основних торговельних партнерів України в загальному обсязі товарообороту за 2023 рік, млн дол. США

Джерело: складено автором на основі [7]

Таким чином, на першому місці за обсягами експорту з України є Польща – експорт склав у 2023 р. 4694,15 млн дол. США, далі йде Румунія, обсяг експорту до цієї країни в 2023 р. склав 3752,33 млн дол. США. Німеччина за величиною експорту з України у цьому ж році займала п'яту сходинку.

Україна експортує товари й в інші країни світу – рис. 2. Частка обсягів експорту товарів в інші країни, порівняно з Китаєм, менша. Варто зазначити, що нами розглянуто лише 10 країн, експорт товарів до яких найбільший і ця сумарна частка становить 56,5%, тобто, більше половини. Таким чином, територіально український експорт не надто диверсифікований, бо концентрується в невеликій групі країн. Частка Німеччини в 2023 р. склала 6,9%.

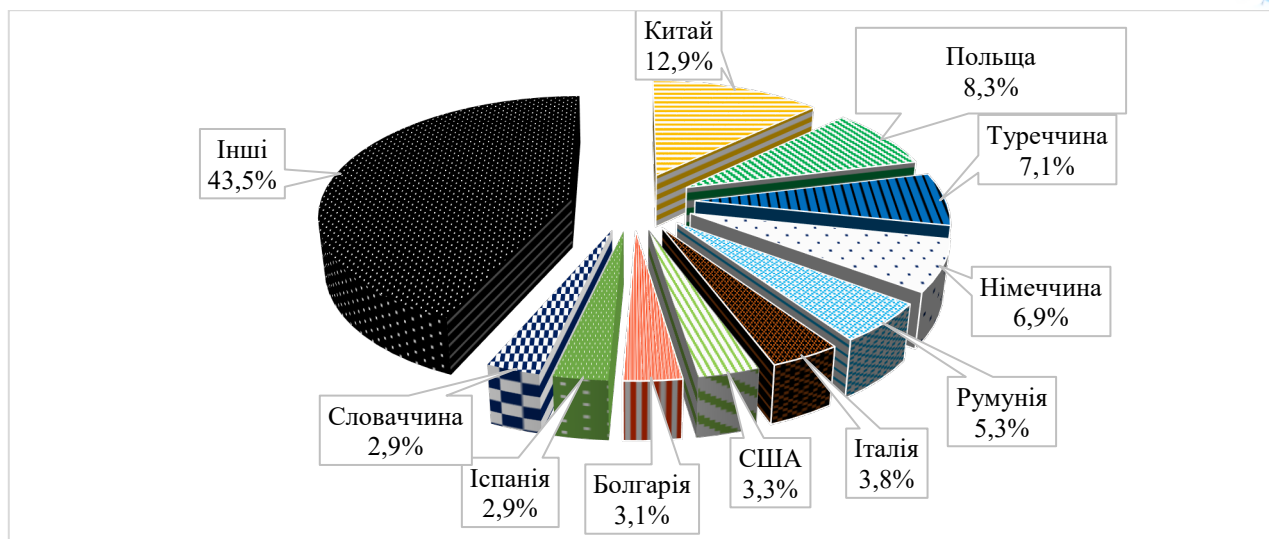


Рисунок 2 – Структура експорту товарів України в інші країни світу, 2023 рік, %

Джерело: складено автором на основі [7]

Розглянемо обсяг експорту товарів України в порівнянні з експортом до країн ЄС та Німеччини (рис. 3). Як видно з рисунку, 2021 рік був рекордним з показником 68,24 млрд дол. США у загальному, та для Німеччини – 2,88 млрд дол. США. Повномасштабна війна в Україні негативно вплинула на загальну вартість експорту, яка зменшилася в 2023 році на 32,27 млрд дол. США в порівнянні з 2021 роком. У той час експорт до країн ЄС зріс на 2,72 млрд дол. США, але до Німеччини – зменшився на 0,88 млрд дол. США.

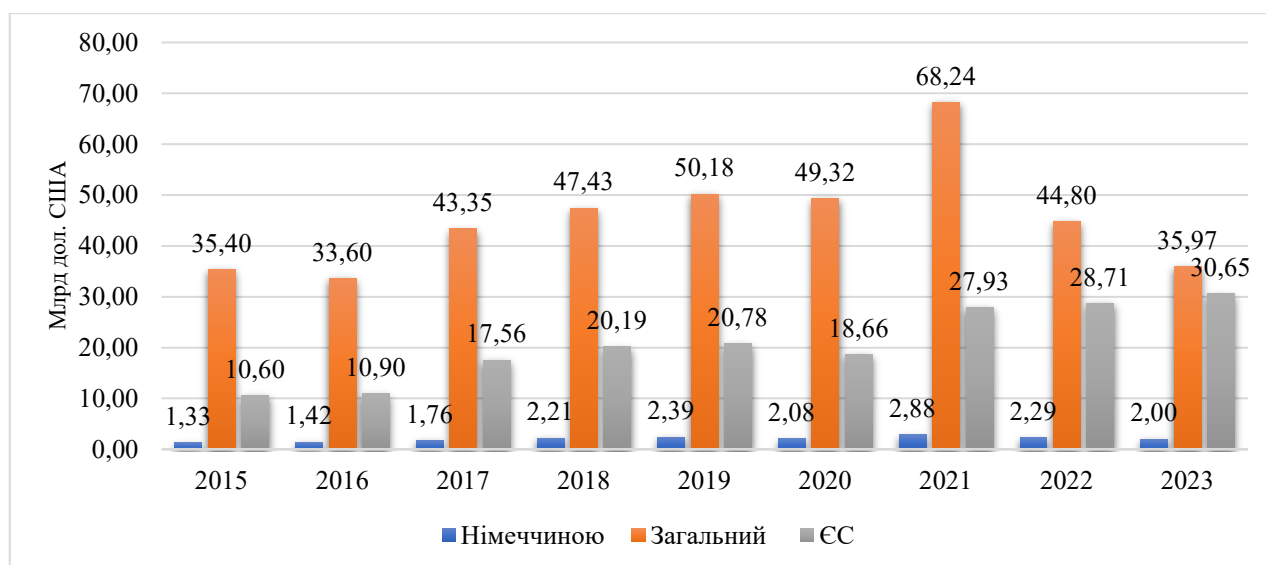


Рисунок 3 – Обсяг експорту товарів України в порівнянні з експортом до країн ЄС та Німеччини, 2015-2023 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [7]



На рис. 4 представлено товарообіг України з Німеччиною за 2015-2023 роки. За період 2015-2019 років спостерігалася стабільна зростаюча тенденція експорту товарів з України до Німеччини, що відображає позитивні торгові відносини між обома країнами. Однак, у 2020 році спостерігається стрімке зменшення обсягів експорту, що може бути зумовлене впливом пандемії COVID-19 та зв'язаними з нею обмеженнями у торгівлі. У 2021 році, експорт знову показує позитивну динаміку зростання, що може свідчити про відновлення торгових відносин між країнами та підвищення споживчого попиту на українські товари на німецькому ринку.

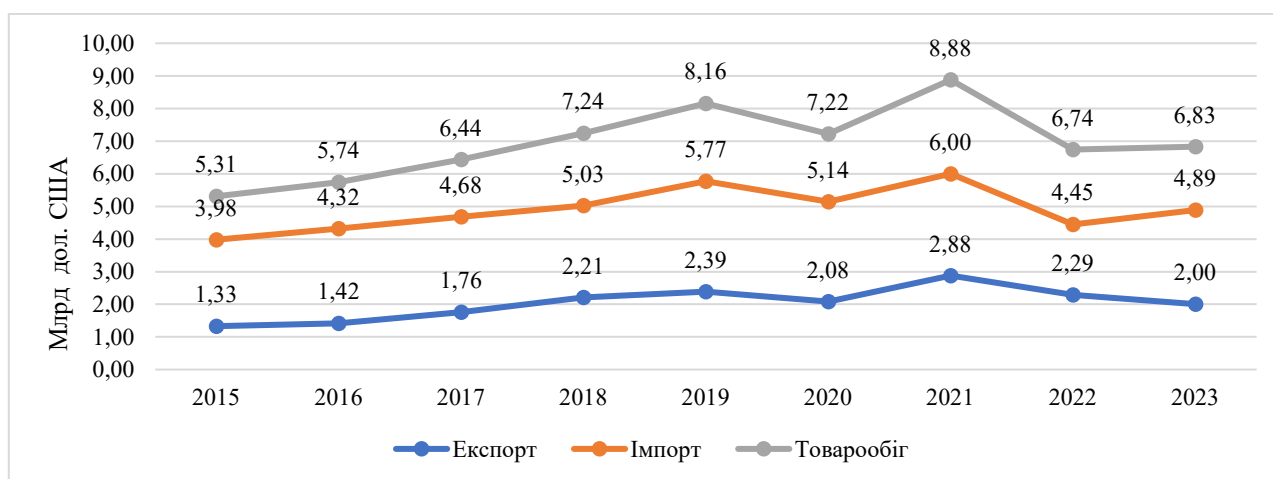


Рисунок 4 – Експорт та імпорт товарів України до Німеччини за 2015-2023 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [7]

Загальна структура експорту з України в 2023 р. за товарними групами представлена на рис. 5.

Аналіз структури експорту за товарними групами показує, що з України експортується цілий ряд товарів високої якості, конкурентоспроможних на світовому ринку, які користуються попитом. Стосовно цих товарів Україна на світовому ринку має конкурентні переваги. В обсязі експорту України серед товарів найбільша частка припадала на зернові культури – 15,9%, на другому місці – частка жирів та олії, що складає 9,2%, на третій позиції – чорні метали з часткою 4,5%. Переважно Україна експортує товари агропромислового комплексу. До



Німеччини Україна найбільше експортує: насіння та плоди олійних рослин – 22,7%, електричні машини, обладнання та їх запчастини – 14,8%, меблі – 8,2%, вироби з чорних металів – 8,2%, зернові культури – 7,1%, реактори ядерні, котли та їх частини – 4,7%, жири та олії – 3,3%, чорні метали – 2,3%, продукти переробки рослин та їх плодів – 1,8% та інші позиції – 26,9% [7].

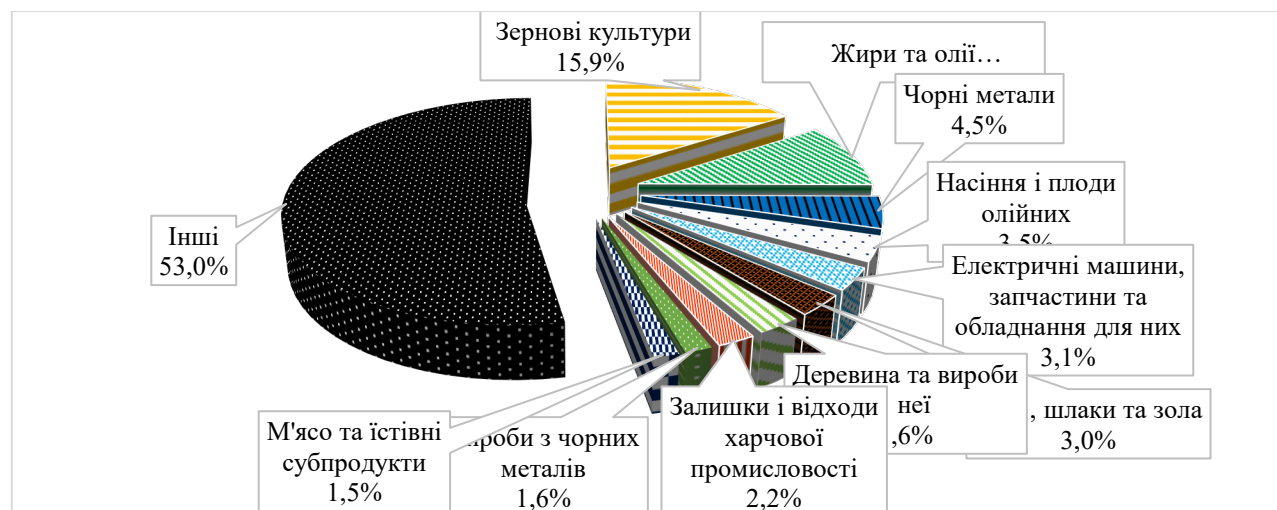


Рисунок 5 – Товарна структура експорту України в 2023 році, %

Джерело: складено автором на основі [7]

Як видно, Україна спеціалізується на виробництві сировинної продукції, що для подальшого розвитку не є позитивним фактором. Це необхідно змінювати за допомогою переходу до виробництва конкурентоспроможних товарів із доданою вартістю.

Висновки. Таким чином, експортний потенціал держави та зважена експортна політика є важливими факторами розвитку країни. Нажаль вплив економічної та політичної ситуації, що склалася в нашій державі обумовили зміни в національній економіці, в тому числі й структурі експорту та зміну ринків країн – торговельних партнерів. Наприклад, компенсація втрати ринків Росії здійснюється за рахунок поглиблення торгівлі з Європейським Союзом.

Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС має дуже великий потенціал у розвитку економічних відносин, незважаючи на існуючі проблеми в нашій державі: від'ємний торговельний баланс, переважання в експорті сировинного складника, нерівномірність здійснення експортно-імпортних



операцій у регіонах. В загальному обсязі експорту України переважна частка належить товарам, але близько чверті – це експорт послуг.

Проаналізувавши торговельно-економічні відносини України та Німеччини в порівнянні із загальною часткою та часткою ЄС, можемо зазначити, що вони характеризуються меншими обсягами в порівнянні з іншими країнами, проте активно розвиваються. Розвиток торговельних відносин з Німеччиною, як з розвинутою європейською країною, є важливим для України. Можливості економічного співробітництва цих двох країн далеко не вичерпані, проте існує значна різниця в рівні розвитку економік обох держав. Для зміцнення українсько-німецьких торговельно-економічних відносин потрібно вирішити головне питання, що пов'язане з нарощування експортного потенціалу, – розвивати в країні виробництво продукції з більшою доданою вартістю.

Серед проблем сучасного українського зовнішньоторговельної політики можна виділити: сировинний характер і вузьку спеціалізацію значної частини експорту, гострий дефіцит нових технологій, нестача досвіду роботи у сфері експорту, неконкурентоспроможність продукції через високий рівень енерговитратності вітчизняних виробництв.

Для вирішення перелічених проблем зовнішньоекономічна діяльність нашої держави має бути спрямована на збільшення обсягів та ефективності експорту, переходу від експорту сировини до виготовлення продукції з доданою вартістю, збільшення частки послуг у структурі експорту України та стимулювання розвитку новітніх технологій, які в подальшому можуть також експортуватися або використовуватися у власному виробництві товарів та послуг.

Отже, Україна має значний потенціал для забезпечення свого розвитку та становлення як економічно міцної держави на міжнародній арені.

Література:

1. Бестужева С.В. Методичні засади оцінки експортного потенціалу регіону. *Регіональна економіка*. № 5. 2018. С. 75-82.
2. Байрак В.М. Організаційно-економічні механізми підвищення



експортного потенціалу інвестиційного комплексу України: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.02. Українська академія зовнішньої торгівлі. Київ, 2012. 18 с.

3. Калюжна Н.Г. Експортний потенціал країни: підхід до трактування поняття. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Серія: Економічні науки. 2015. Вип. 30. С. 317-324.

4. Лаврів І.М. Теоретичні аспекти формування експортного потенціалу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 8(1). С. 129-131.

5. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка: навч. посібник. Франків. ун-т права ім. короля Д. Галицького. Львів: Магнолія 2006, 2009. 640 с.

6. Мельник Т.О. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. *Міжнародна економічна політика*. 2018. № 8-9. С. 221-224.

7. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/> (дата звернення 27.07.2024).

8. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення: 31.07.2024).

9. World Customs Organization. URL: <http://www.wcoomd.org/> (дата звернення: 29.07.2024).

10. Harmonized System (HS) Codes. International Trade Administration. URL: <https://www.trade.gov/harmonized-system-hs-codes> (дата звернення: 30.07.2024).

11. Trade Map. URL: <https://www.trademap.org/Index.aspx> (дата звернення: 01.08.2024)

Abstract. *The article summarizes the main approaches to revealing the content of the "export potential" category and provides relevant definitions proposed by domestic scientists. The situation with the Ukraine's export potential at the current stage has been studied. The factors that contributed to its successful development in the past have been clarified, as well as the problems of its promotion in wartime. The list of countries that are the main trade partners of Ukraine was considered. The structure of exports of Ukrainian goods to other countries of the world, including Germany, the volume of exports of Ukrainian goods in comparison with exports to the countries of the European Union and Germany, the total volumes of exports and imports of Ukrainian goods to Germany were studied. Prospective ways of increasing Ukraine's export potential in trade and economic relations with Germany are proposed. It has been proven that the possibilities of economic cooperation of both states are far from exhausted, but there is a significant difference in the levels of development of these*



economies. It is argued that Ukraine has a significant potential for ensuring its progress and becoming an economically strong state in the international arena.

Key words: *export potential, export, foreign trade, trade and economic relations, Ukraine, Germany.*

Стаття відправлена: 07.12.2024 р.

Атаманчук З.А., Носалюк Н.І.